

Žena v borbi in obnovi

Glasiło Antifašistične slovansko-italijanske ženske zveze za Vzhodno primorsko okrožje

Leto 'L ★ Štev. 1.

Ajdovščina, 2. marca 1946

Spomladanska setev, obdelava vrta in reja malih živali ter perutnine

Zaradi pomanjkanja umetnih gnojil moramo polagati veliko pažnjo na pravilno ravnanje z domačim gnojem na gnojišču in na polju.

Na gnojišču naj bo gnoj vedno poravnán in dobro stlačen, da se preveč ne ugreje, ker drugače zgubi večino dušičnih snovi in se njegova vrednost zelo zmanjša. Skrbeti je, da se od časa do časa polije, da ostane dovolj vlažen. Na polju naj se gnoj čim plitveje podorava ali zakopava. S tem bomo dosegli mnogo večji uspeh pri pridelkih.

Žene naj zastavijo vse sile, da bo pomladanska setev izvedena stoodstotno. To pa bomo dosegli edino s samopomočjo, z medsebojno pomočjo, da bo priskočil na pomoč sosed sosedu, vas vasi in s tem bomo dosegli, da bo prav vsak košček zemlje posejan. Na ta način bomo pridelali dovolj kruha za vse!

Naj ne bo v nobeni hiši starih vrečic s semeni, temveč vse je treba privleči na dan in odviše dati takim družinam, ki nimajo semen in si ga ne morejo nabaviti.

Druga naloga naše žene je obdelava vrta. Z dobro obdelavo bo naša žena pri setveni kampanji doprinesla velik delež, ki bo šel v splošno korist in bo na ta način mnogo prispevala k zvišanju proizvodnje hrane. Domači vrt naj bo zakladnica, iz katerega črpa naša gospodinja skozi vse leto upoštevanja vredne množine hrane, kakor: zelenjavo, solate, gomoljnice, stročnice in razne dišave, ki napravijo hrano (jed) okusnejšo in s tem, da imamo vse to doma, je to veliko ceneje in imamo možnost izogniti se enolični hrani.

Vrt je ogledalo vsake gospodinjice. Kakor pa ogledalo brez okvira ni lepo, tako je vrt brez cvetja — mrtev. Pisano cvetje naj bo dokaz, da neguje vrt roka naše žene, ki ima poleg vseh drugih lastnosti tudi čut za lepoto. Vsakdo se z radostjo ozre na vrt, ki ga krasi raznobarvne cvetlice.

Prav tako je velike važnosti reja malih živali. S tem bomo dosegli najhitreje delno kritje domačih potreb mesa, dobimo pa tudi lepe denarce za prodano krzno.

In slednjič ne smemo pozabiti na naše perutninarstvo. Več kot druga leta moramo podlagati, da s tem obnovimo močno prizadeto perutninarstvo, zvišamo proizvodnjo jajc in mesa.

S tem, da se naša žena udeleži pri

8. marec - praznik delavne žene

8. marec je praznik borbene povezanosti delovnih žená vsega sveta. Praznovala so ta dan že v letih pred prvo svetovno vojno, ni pa imel ta dan takrat tako revolucionarnega značaja, kot ga je dobil v svetovni vojni, zlasti v letu 1917., tik pred rusko revolucijo. Veliki Lenin je takrat zaklical ljudskim množicam vsega sveta: »Mirni, delovni ljudje, prenehajte s tem medsebojnim klanjem, ki koristi samo osvajalcem!« Odzvale so se mu delovne množice vsega sveta, med njimi tudi matere in žene. Posebno odločno so nastopile ruske žene. Na praznik mednarodnega ženskega dne 1. 1917. je odšlo na ulice na stotisoče žená, ki so glasno zahtevale mir, kruh in svobodo. Njim so se pridružili ruski vojaki in delavci. Tako je ta demonstracija borbenih žená, ki so si v času ljudske borbe za pravico priborile enakopravnost, prerasla v demonstracijo vsega ruskega ljudstva. Borbenost ruskih žená je prešla tudi na žene in ostale množice vsega sveta in pomagala pri končanju prve svetovne vojne.

Od takrat praznujemo 8. marec, mednarodni ženski dan, vedno v smislu mobili-

zacije vseh ženskih sil za borbo. V čem obstoja ta mobilizacija, je odvisno od vsakokratnih razmer, v katerih praznujemo ta dan. V času narodno osvobodilne vojne je bil 8. marec dan mobilizacije vseh poštenih žená za borbo proti fašističnim osvajalcem. Spet so prednjačile ruske žene, takoj za njimi pa so korakale jugoslovanske žene. Milijoni žená širom Jugoslavije se je odzvalo klicu mobilizacije. V letih 1944 in 1945 je 8. marec tudi na Primorskem mobiliziral skoraj vse žene, da so stopile v krog sestrá iz ostalih predelov Jugoslavije. Primorska žena, ki je vodila 25 let tiho borbo proti fašizmu, je stopila na plan in začela neizprosni boj proti fašističnemu krvoloku. Marsikatera je zapustila svoj dom in odšla med naše borce, nešteto pa je bilo tistih, ki so na najrazličnejše druge načine pomagale pri osvoboditvi vsega človeštva izpod tiranije fašizma.

Danes je naša borba kronana z zmago ljudstva, ki je prevzelo oblast v svoje roke. Vendar so ostali še v svetu ostanki fašizma,

Nadaljevanje na 2. strani.

setveni kampanji, pri reji malih živali in perutninarstvu, dokazuje visoko politično zrelost, svoje vseslopesno zanimanje na gospodarskem polju. Tekmovale bomo v tem, katera kmetija bo obdelala več zemlje in boljše, katera bo več posejala, kateri vrt bo imel prvo zelenjavo, ne bomo pa tudi

pozabile na naš slovenski rožmarin in rdeči nagelj.

Skrbele bomo za dvig higiene na vasi s tem, da bomo skrbele za še večjo čistočo pri vsem, bodisi pri greznicah, vodnjakih in občestnih jarkih ter z odstranjevanjem odlagališč smeti v bližini stanovanjskih hiš.

Kongres na Reki - klic po priključitvi k Jugoslaviji

Na vsakem koraku po Julijski krajini čuti zahtevo ljudstva: »Hočemo k Titovi Jugoslaviji!«

Dne 16. februarja se je zbralo več tisoč žen iz vseh predelov Julijske krajine, da glasno pred vsem svetom izpovemo to svojo zahtevo, da jo ponovno poudarimo pred vsemi tistimi, ki so slepi za naše požgane domove in naše neštete grobove, ki so posejani širom Julijske krajine. Zbrale smo se bivše borke, matere in žene borcev, delovne žene, ki smo žrtvovala mnogo, čestokrat tudi svoje najdražje za uničenje fašizma. Zato je bil ves kongres en sam klic po priključitvi k Titovi Jugoslaviji.

Za nas ne velja Wilsonova črta in ne predlogi za internacionalizacijo Julijske krajine. Dovolj jasno smo izpovedale svojo zahtevo za časa borbe, dovolj jasno jo postavljamo danes.

Vemo, da se reakcija trudi z vsemi silami, da bi odvrnila množice od njihovih ciljev. Proti temu se bomo oborožile s pospešenim in načrtnim delom. Zato so delegatke ASIŽZ sprejele sledeče osnovne točke in hočejo v borbi za njih dosego utrditi združitev žen vseh treh narodnosti Julijske krajine v enotno protifašistično gibanje žen.

1. ASIŽZ, ki je kot tako gibanje demokratičnih in antifašističnih ženskih množic, si postavlja kot glavno nalogo: poglobiti in utrditi bratstvo med narodi Julijske krajine, utrjujoč enotnost ljudskih množic, v svesti si, da je bratstvo in enotnost narodov najboljša podlaga za čuvanje pridobitev narodno osvobodilne borbe, da je jamstvo svobode in vseh nacionalnih ter socialnih pravic narodov Julijske krajine.

2. ASIŽZ stoji čvrsto na braniku ljudske oblasti, na braniku največje pridobitve narodno osvobodilne borbe, zavedajoč se, da je ta oblast najmočnejše narodovo orožje v borbi za srečnejšo bodočnost, za srečo in blagostanje naših otrok. Zaradi tega sprejema ASIŽZ kot svojo osnovno nalogo: boriti se za ljudsko oblast tam, kjer je bila odvzeta, to je v coni A, na drugi strani pa čuvati suverenost in utrjevati organe ljudske oblasti NOO, ljudska sodišča, Narodno

zaščito in druge demokratične ustanove.

3. Fašizem je vojaško premagan, toda ni še uničen. Zato je dosledna borba proti ostankom fašizma borba za uničenje vseh fašističnih ustanov ena izmed največjih dolžnosti antifašistk.

4. ASIŽZ ne priznava nikake delitve Julijske krajine s Trstom, zavedajoč se, kar je danes vsakomur jasno, da je Julijska krajina potrebna kot celota, kar je naravna in gospodarska nužnost ter edino možna življenjska rešitev tega ozemlja.

5. Naše ljudstvo Julijske krajine se je samo osvobodilo in si z borbo pridobilo pravico, da na podlagi Atlantske listine odloča samo o svoji usodi. Zato se ASIŽZ bori za samoodlobo narodov. Odločno se bori proti vmešavanju in intervenciji raznih tujih sil.

6. Že v času narodno osvobodilne borbe si je žena Julijske krajine pridobila enakopravnost. Zategadelj se ASIŽZ bori za to, da se ženi dajo polne pravice in možnosti; da to enakopravnost lahko izkoristi v državnem, socialnem, gospodarskem in političnem življenju. ASIŽZ skrbi za kulturni in politični napredek cone.

7. Naši otroci, ki jih je fašizem dolga leta zastrupljal s fašistično vzgojo, so po-

trebni največje nege in pravilne vzgoje v demokratičnem duhu. Naloga ASIŽZ je, štiti in pravilno vzgajati otroke doma kot v šoli. Zaradi tega je nujno, da ASIŽZ nadzira šolske programe in učiteljstvo. Sokrivci zločinov, izvršenih nad našim ljudstvom in domovino, ne smejo in ne morejo biti vzgojitelji naše mladine.

8. ASIŽZ čuti dolžnost posvetiti vse svoje sile socialnemu skrbstvu. Pomagati žrtvam fašizma, sirotam in vdovam padlih borcev, invalidom in onim, ki so se vrnili bolni iz raznih koncentracijskih taborišč.

9. Zaščita materinstva in družine, to je skrb in naloga ASIŽZ. ASIŽZ se bori za to, da se ženam-materam zagotovi potrebna zdravstvena in socialna zaščita.

10. ASIŽZ vodi odločno borbo proti črni borzi in raznim vrstam špekulantstva, zahteva nadzorstvo nad cenami ter širi zanimanje za zadružništvo. ASIŽZ vsestransko podpira borbo ljudstva za izboljšanje življenjskih prilik in podpira borbo za izboljšanje delovnih pogojev v okviru Enotnih sindikatov.

11. ASIŽZ priznava celoten program SIAU.

Naša žena in prvomajsko tekmovanje

Naše sestre v Jugoslaviji in tudi me Primorke se pripravljamo na svoj praznik v prvi vrsti s tem, da organiziramo čim uspešnejše tekmovanje na vseh poljih, kjer lahko pride udejstvovanje žen najbolj do uveljavljanja. Izkazati se moramo povsem udarniško zlasti na poljih, pri obdelavi naše, toliko let tako trpinčene in s krvjo napojene zemlje. Pri spomladanski setvi naj bo naše geslo: medsebojna pomoč, vzajemna pomoč; sosed naj pomaga pri obdelavi zemlje sosedu, ena vas naj nudi požrtvovalno pomoč drugi, kajti preskrba s potrebno hrano — to je v tej povojni dobi ena prvih in glavnih nalog našega gospodarstva. Žena se je pri nas že za časa borbe izkazala, ko je morala pri kmečkih delih nadomestovati

odsojne moške moči. Tako tudi sedaj, v povojni dobi, prav na tem polju storimo me žene mnogo dela — z nasveti, s prigravarjanjem, z vzpodbujanjem in pred vsem z dejanskim delom in dobrim vzgledom. Kmečko delo ni le koristno, temveč je tudi častno! Žene v delavnicah in tovarnah naj v plemeniti tekmi med seboj dvigajo proizvodnjo. Vsega še primanjkuje ljudstvu — zato je treba povsod čim več proizvajati, povsod disciplinirano in čim bolj smotrno delati, da se dosežejo čim večji uspehi.

Toda ne samo na poljih ročnega dela, tudi na kulturnem polju moramo me žene v teku letošnjega tekmovanja biti prve. Naj je ne bo med nami žene, ki bi ne bila članica domačega prosvetnega društva, in sicer aktivna članica. V plemeniti tekmi pridobivajmo novih članic za naše organizacije, novih naročnic za naše liste. Poživimo delovanje naših kulturnih društev, sodelujmo pri kulturnih prireditvah in pevskih zborih — vsaka po svojih močeh in sposobnostih. Naj je ni vasice brez prosvetnega društva in vsaj večje vasi ne brez odra za igre. Širimo dobro čtivo, pomagajmo pri snovanju in poslovanju knjižnic, sodelujmo pri našem časopisju, čitajmo ga v družbi in razlagajmo njih vsebino drugim, ki še ne razumejo vsega.

Posebej pa prirejajmo za naš praznik 8. marca prireditve, pri katerih naj naše žene predavajo o naših posebnih nalogah v sedanjih zgodovinskih dneh in novem pravem ter socialnem položaju žene. Na predvečer našega praznika naj zagore kresovi, vsa naša Primorska, od zadnjega bornega

Nadaljevanje s 1. strani

ki bi nam radi vzeli to oblast, za katero je dalo 1.700.000 najboljših sinov in hčer Jugoslavije svoje življenje.

Zato bo letošnji 8. marec dan mobilizacije vseh žen Jugoslavije za borbo proti ostankom fašizma, za še večjo pomoč in utrditev naše ljudske oblasti, za borbo proti sovražnikom naše obnove.

Zato bo letošnji 8. marec za vse žene Jugoslavije potekal v znamenju borbe za priključitev Primorske, Trsta, Istre in Korške k FLRJ.

Jasno je, da moramo v tej borbi vseh žen Jugoslavije za priključitev naše ožje domovine prednjačiti prav me žene Julijske krajine. Žene in matere, ki smo žrtvovala svoje moč, hčere in sinove v borbi za osvo-

boditev Primorske in njeno priključitev k Jugoslaviji, ki smo izgubile svoje domove in ki smo same pomagale v borbi, bomo za 8. marec mobilizirale vse poštene žene Julijske krajine. Z vsemi silami se bomo priključile prvomajskemu tekmovanju, s katerim naše sestre v ostalih predelih Jugoslavije tekmujejo za čimprejšnjo uničenje fašizma.

Kot osnova tekmovanja nam bo služil načrt, katerega smo objavile že v zadnji številki naše »Primorske borbe«. Jasno pa je, da bo vsak kraj prilagodil ta načrt svojim krajevnim prilikam in potrebam.

Kresovi, katere bomo zažgali na predčer 8. marca na vseh vrhovih, bodo vidni znaki naše mobilizacije in naše vključitve v prvomajsko tekmovanje.

naselja v tolminskih gorah in kršni Istri, pa do naših mest, do Trsta in Gorice in Pulja, naj že na zunaj pokaže, da praznuje naša žena svoj veliki praznik, naj pokaže, kako zavedno ljudstvo tukaj prebiva, kaj in kam to ljudstvo hoče, naj govori, naj kriči v svet: »Tukaj je Jugoslavija, za Jugoslavijo smo trpeli in umirali, v Jugoslaviji hočemo živeti!«

Porabimo naš praznik za to, da v vseh krajih poživimo delovanje organizacij AFŽ in SIAU, da nabiramo nove članice s tem, da pritegnemo v naše organizacije mlade, nevedne, ki še stojijo pasivno ob strani. Gre za nas same, za naše družine, za naše otroke in je naša sveta dolžnost, da napnemo vse, prav vse sile — kajti če sedaj ne storimo zlasti me žene svoje velike dolžnosti, ki jo imamo do svojega ljudstva, zanamci bi nas upravičeno kleli. Če hočemo sebi in našim potomcem dobro, moramo vse storiti, da pridemo tja, kamor že po prirodni legi, po svojem jeziku, po svojih običajih edino spadamo — v Jugoslavijo. Tam vlada res delovno ljudstvo, ki ima edino moč in oblast

v državi. V Jugoslaviji se je uresničil ideal našega velikega Prešerna, da si narodi tam »prosti voljo vero in postave«.

Dneve pred in po letošnjem 8. marcu izpolnimo zlasti me primorske Slovenke res s požrtvovalnim delom za obče koristi, za koristi našega ljudstva, tako bomo najlepše in najdostojnejše proslavile praznik mednarodnega ženskega dne. Predvsem pa imejmo letos pred očmi eno, da živimo v dnevih, ki kujejo našo zgodovino, našo bodočnost. Zato bodi naše glavno delo, naša glavna skrb v teh dnevih to, da napravimo vse, kar je v naših močeh, da pride enkrat naša lepa, a nesrečna Primorska do zaželenega miru, da pride enkrat tja, kamor si edino želi in kamor spada po vseh naravnih, človeških postavah — k materi Jugoslaviji.

Če bomo vse izpolnile v polni meri svojo dolžnost kot žene, kot zveste matere, sestre in hčere svojega naroda, potem bomo prihodnji naš praznik, 8. marec 1947, praznovali že kot svobodne polnopravne Jugoslovianke v okviru naše domovine Jugoslavije.

Pesem žena

Za nami je temna preteklost,
za nami stoletni je san,
me žene iz sužnosti črne
v svobodni zdaj stopamo dan.

In žena, ki molčala je
doslej vse dni,
zdaj v borbi stisnila je pest
za lepše dni.

V borbo vas kličemo žene,
naj čuje nas mesto in vas,
gradimo si lepšo bodočnost,
zapijmo si pesem na glas.

In žena, ki je molčala
doslej vse dni,
zdaj v borbi je stisnila pest
za lepše dni.

Lokve nad Gorico: borcev v NOV 71, od teh padlih 11, doma ubitih 22, požganih vseh 85 domov v vasi, v internaciji 43 ljudi.

In ko prelistas list za listom do kraja, vidiš, da je padlo na Primorskem 46.000 najboljših sinov in hčer, da je na tisoče žen in mater izgubilo moža in otroke, da je na tisoče otrok brez staršev, da je ogromen del primorskega ljudstva brez strehe, ker so mu streho zažgali tisti, ki bi nam danes radi kradli naše pravice. Vse to je žrtvovala Primorska zato, da pomaga uničevati fašizem, največjega sovražnika vsega človeštva; zato, da si pribori pravico do združitve z Jugoslavijo.

V tej borbi je primorska žena ogromno doprinesla. Zato krasi danes svoj dom, tudi svoj požgani dom s simboli naše volje in ga bo krasila vse dotlej, da bo ves svet priznal naše zahteve po dokončni združitvi s Titovo Jugoslavijo!

E.

Nekatere imajo večje slike maršala Tita

Hodim iz vasi v vas. Povsod ista slika. Vse vasi so okrašene, vsa Primorska je praznično pripravljena za dan, ko bo za vselej priključena k Jugoslaviji. Vas tekmuje z vasio, hiša s hišo. Med okni so simboli naše zahteve po priključitvi k Jugoslaviji: slovenske in jugoslovanske trobojnice z zvezdo in slike naših voditeljev in vzornikov tovariša Tita in Kardelja. Primorka je tako okrasila svoj dom, da izpriča svojo zahtevo po priključitvi.

Če greš bežno mimo oken, vidiš samo zastave in slike, če se pa ustaviš, šele izveš, koliko spominov, žrtv in ljubezni je navezano na te slike in zastave. Stara ženica, mati padlega partizana, pripoveduje: »Nekatere imajo večje slike maršala Tita. Jaz imam samo to majhno, ki jo vidiš med oknom! Vendar je ne bi dala za ves svet. Edini spomin je na mojega sina Toneta, ki je jeseni leta 1943. padel za svobodo. Še kot partizan mi jo je prinesel. Za njega je pomenil maršal Tito svobodo in pravico. Naj govori ta slika danes vsem, da je tudi za mene, za nas vse edino v Titovi Jugoslaviji svoboda in pravica!«

Marsikatera žena ti s ponosom zatrjuje: »Vidiš, to zastavo smo imele že lani februarja, ko smo šle na konferenco aktivistk v Cerkno,« ali: »Te zastave so bile skoraj leto dni spravljene v bunkerju in so čakale svobode, ali: »Te zastave smo delale v tistih nočeh, ko smo se pripravljale na svobodo.« V najtežjih dneh so bile slike naših voditeljev in trobojnica z zvezdo simbol naše borbe in danes, ko nam hočejo kratiti naše s krvjo priborjene pravice, naj govore vsemu svetu, da za nas ni življenja izven Titove Jugoslavije.

Vsa Primorska leži pred teboj kot velikanska odprta knjiga. Neizmerno več ti pove ta knjiga kot vse brošure, s katerimi skušajo fašisti dokazovati svoje lažne »pravice« do Primorske. Saj je pisana s krvjo! Ko ho- diš iz vasi v vas, se ti zdi, da obračaš liste v tej velikanski knjigi. Skoraj v vseh vasesh

vidiš table, na katerih pišejo vaščani vse žrtve, katere je vas doprinesla.

V majhni vasi Podbeže čitaš: 25 umorjenih od fašističnega besa, 9 interniranih, 1 umrl v internaciji, 35 prostovoljcev v NOV, 6 padlih borcev, 2 invalida, 25 požganih domov, 33 požganih gospodarskih poslopij.

V vasi Tomnje čitaš: v vasi mučenih in živih zažganih 33 ljudi, v borbi padlih 7, pogrešanih 7, požganih domov 32, požganih gospodarskih poslopij 32.

Lokavec: v NOV borcev 98, padlih v NOV 20, talcev 11, interniranih in zaprtih 76, požganih in porušeni domov 6.

Taki so naši domovi,

taka je naša zahteva

Pri Vojkovi materi

Dan po velikem Vojkovem dnevu se napotim k Vojkovi materi, da nam pove nekaj spominov na našega heroja Vojka.

»Veš, tovarišica,« mi pravi, »doživela sem zaradi njega mnogo žalosti, saj ti je verjetno znano, da smo bili vsa družina zaprti in da so nam požgali dom. Doživela pa sem še neprimerno več sreče, saj je on uresničil voljo vsega primorskega ljudstva po svobodi. Kakor je bil na eni strani trmast in se ni hotel ukloniti nikomur, kdor je za-

pozno ponoči se je vrnil ves žalosten in oddal očetu puško.

Kadar pogledam na Nanos, se vselej spomnim, kako je prišel na predvečer kresnega dne ves razburjen domov in rekel: »Veš, mama, na Nanosu smo zanetili ogromen kres, kakršnega imajo ta dan tudi naši bratje onstran vsiljene meje. Vsi, ki ga bodo od tam gledali, bodo vedeli, da spadamo k njim! Na Nanosu se bo začela naša borba! Ves Nanos sem že preiskal in poznam vse

Vojkova mati sprejema v dar sliko svojega sina na dan odkritja spominske plošče v Št. Vidu

hteval od njega kaj takega, kar je nasprotovalo njegovemu prepričanju, tako je bil na drugi strani srčno dober in požrtvovalen. Že kot otrok se je v marsičem razlikoval od drugih otrok. Bil je zelo žalosten zaradi tega, ker je mogel obiskovati le prvi razred slovenske šole in se je stalno sam učil. Za vsako priliko si je želel »bukovce« in marsikdaj, ko so se drugi otroci igrali, je on čital slovenske »bukovce« in se vadil v pisanju. Vedno je imel vse žepe polne pesmi. Stara mama je bila prva, s katero je prebiral slovenske pesmi in se pogovarjal o fašistih, ki jemljejo Slovencem vse pravice. S štirinajstim letom je zaupal teti Ivanki, da hoče biti nekoč voditelj slovenskega naroda, kakršen je bil Matija Gubec. Pravil je: »Veš, teta, vse Primorci bom zbral, da se bomo borili proti fašistom, prav vse! In ko bomo zmagali, bo velik, velik sprevod v Vipavski dolini, kakršnega še ni bilo nikdar! Včeraj je bil na Vipavskem takšen sprevod, kakršnega še ni bilo nikdar! Njemu pa ni bilo več dano, da bi ga videl. Sestra je marsikatero jutro našla njegovo posteljo nedotaknjeno. Spal je na golih tleh, da bi se utrjeval za tiste dni, ko bo vodil primorsko ljudstvo v borbi proti okupatorju. Starega petnajst let ga je oče našel, ko je imel puško. Prikazal mu je, da jim bodo fašisti požgali dom, če zvedo, da ima puško. Vojku so stopile v oči solze upora, stisnil je puško k sebi in zbežal v vinograde. Šele

jame, kjer se bomo lahko skrivali, ko se bomo zbirali v borbi proti fašistom!« Nekaj dni pozneje je bila pri nas policija. Kaj je bilo? Janko je pisal za slovenski časopis v Ljubljani dopis o tem, kako so zažigali kres.

Končal je s stavkom: »Polegli smo okrog ognja in se zasanjali v našo bodočnost.« Fašistom, ki so dobili dopis slučajno v roko, je bilo to dovolj. Takrat, 1. 1938., so že dobro vedeli, o kakšni bodočnosti sanja naš Janko.

Kmalu nato je bil mobiliziran v italijansko vojsko. Pa kako! Fantom je bilo povedano, da pojejo slovenske pesmi, pa je naš Janko zaključil: »Slovenskih pesmi ne smemo peti, drugih nočemo! Torej je najboljše, da si zavežemo usta!« Že takrat so bili vsi fantje zelo navezani nanj. Po njegovem vzgledu so si še drugi zavezali usta. Fašisti so takoj osumili Jankota, da je on organizator in šel je v zapor.

Nikdar ga pa nisem videla takega kot takrat, ko je dobil prvo zvezo s partizani. Ni govoril dosti. Njegove besede so bile preproste: »Mama, naši bratje iz Slovenije so prišli! Zdaj bomo začeli zares, zdaj ne bom več sam! Nocoj imamo prvi sestanek v Podragi.« Njegove oči so žarele, kot da bi kdo prižgal v njih sto lučic. Spomnila sem se tistega pomladnega dne leta 1941., ko sem se vrnila prvič iz zapore in ko mi je rekla: »Mama, vse, tudi življenje bi dal vsak čast za to, da bi priporil naši Primorski svobodo!« Čutila sem, da se bo začela zdaj uresničevati njegova silna želja po svobodi in da se ni zastoj utrjeval s spanjem na golih tleh.

Janko je šel, kamor mu je velevalo srce, mi pa v zapor. Dokler smo ostali v goriških zaporih, je stalno pošiljal pozdrave. In v vsakim pozdravom je poslal naročilo: »Držite se dobro! Vztrajajte! Kmalu bomo priporili svobodo!«

Ko smo se vrnili iz taborišča, je bil Janko že mrtev. Lahko si misliš, tovarišica, da mi je kot materi hudo, ker sem izgubila svojega najstarejšega sina, na katerega me je vezalo toliko doživetja, posebno še, ker so mi zločinski izdajalci zverinsko umorili tudi hčerko. Vendar me pa osrečuje zavest, da je žrtvoval svoje življenje za to, za kar se je pripravljval že v otroških letih, in da je iz njegove krvi zrastle seme borbe za svobodo Primorske.

Naša delegacija nosi v sprevodu venec antifašističnih žena (S svečanosti v Št. Vidu)